

Шелеметьєва Т. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного туризму
Запорізького національного технічного університету*

Shelemetieva T. V.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Tourism
Zaporizhzhia National Technical University*

КОМПОНЕНТИ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИЗМУ

COMPONENTS OF METHODOLOGY OF MANAGEMENT BY DEVELOPMENT OF TOURISM

Анотація. У статті охарактеризовано компоненти методології управління розвитком туризму: підхід, парадигма, пріоритети, орієнтири, критерії, альтернативи, процедура вибору, засоби управління, обмеження. Узагальнено наукові підходи до сутності управління. Виявлено, що особливе місце у методології управління розвитком туризму займає системний підхід з ознакою цілісності. Обґрунтовано використання програмно-цільового підходу в туризмі, який є найбільш дієвим методом управління, як на державному так і на місцевому рівнях та реалізується через цільові програми. Він забезпечує прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів та фактичними чи запланованими результатами їх використання відповідно до встановлених пріоритетів державної політики.

Ключові слова: туризм, методологія управління, підхід, парадигма, метод, системний підхід, ознаки.

Постановка проблеми. Туризм є однією з провідних галузей світової економіки. У сучасному суспільстві він займає особливе місце. Це, мабуть, сама багатостороння і динамічна характеристика сучасної цивілізації, що виражається в добровільній тимчасовій зміні ритму життя, місця проживання і часто – соціокультурного оточення в цілому. В даний час туристична сфера не може розвиватися стихійно, і як будь-яка інша, вимагає грамотного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням методології управління, її основних компонентів в будь-якій сфері людської діяльності присвячені праці зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких: С. Загороднюк, Н. Баламирзоев, Г. Дорошенко, Г. Капінос, В. Кіпенко, Т. Куранда, Н. Перфілова, В. Редько, Р. Семенов, Й. Ситник, А. Тебекин, І. Чухно, Л. Федулова та ін. Водночас у сучасній вітчизняній науковій літературі недостатньо комплексних досліджень, які б ґрунтовно розкривали усі аспекти методології управління розвитком туризму.

Метою статті є аналіз та характеристика основних компонентів методології управління, визначення місця їх реалізації у дослідженні процесу управління розвитком туризму.

Виклад основного матеріалу. Методологія дослідження включає в себе всі ті методи (техніку та інструменти), які прийнято використовувати для проведення дослідження управління розвитком туризму. Таким чином, методи дослідження – це методи, які використовують для проведення дослідження загалом. З іншого боку, методологія дослідження – це спосіб, завдяки якому дослідницькі завдання вирішуються системно, надається пояснення, як проводиться вивчення управління з наукового погляду. Отже, застосовуючи методологічні основи, виокремлюємо кроки вивчення досліджуваного питання з урахуванням логічної послідовності. Важливо не тільки знати методи та інструменти дослідження, а й застосовувати науковий підхід, тобто методологію.

Одним із найбільш уживаних філософських визначень методології на пострадянському просторі є таке: методологія – система принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також учення про цю систему [1, с. 6]. Методологію управління визначають як – схему управлінської діяльності, що припускає взаємозв'язане усвідомлення цілей, орієнтирів, а також засобів і способів їх досягнення. До основних компонентів методології управління відносять: підхід, парадигму, пріоритети, орієнтири, критерії, альтернативи, процедури вибору, засоби управління, обмеження. Зупинимось на кожному з цих компонентів.

Менеджмент як наука розвивається досить давно. За цей час в ньому виникло кілька напрямів, але вони не суперечать, а доповнюють один одного, розкривають різні аспекти управлінської діяльності. В.К. Кіптенко зазначає, що виробити оптимальний підхід до управління туристичною діяльністю можна лише шляхом раціонального об'єднання досягнень різних шкіл менеджменту [2].

Стосовно підходу до управління – це основний компонент методології, визначальний вибір і використання інших її компонентів. Узагальнення існуючих праць [3; 4, с. 27; 5-9] та власної думки, дає змогу виділити наступні різновиди підходів до управління розвитком туризму (табл. 1).

Особливе місце у методології управління розвитком туризму займає системний підхід. Системний підхід до управління сформувався у середині ХХ сторіччя з посиленням взаємозв'язку всіх сторін діяльності організації (виробничої, фінансової, маркетингової, соціальної, екологічної та ін.), а також з розширенням, ускладненням і інтенсифікацією як внутрішніх, так і зовнішніх відносин.

Представником системного підходу був американський дослідник Честер Барнард (1886-1961 рр.), який вперше розглянув підприємство як соціальну систему та протягом двох десятиліть займав пост президента «Нью-Йорк Белл телефон компанії». Свої ідеї він виклав у книгах «Функції адміністратора» (1938 р.), «Організа-

Сутність підходів до управління розвитком туризму

Підхід	Характеристика
Системний	являє собою напрям методології дослідження, в основі якого лежить розгляд об'єкта як цілісної множини елементів у сукупності відносин і зв'язків між ними.
Проектний	полягає у формуванні групи з високим ступенем мотивації для роботи над конкретним проектом і використанні новітніх комп'ютерних програм, спеціально призначених для управління проектами.
Програмно-цільовий	комплексний аналіз проблем і цілей та поєднання різноманітних заходів і ресурсів на вирішення однієї проблеми, досягнення однієї загальної мети (попередньо деталізованої і структурованої на базі методів аналізу цілей).
Маркетинговий підхід, орієнтований на споживача	полягає в тому, що споживач диктує свої умови на ринку, вимоги до конкретного продукту за кількістю і якістю, а виробник до них пристосовується, але не пасивно, а активно, шляхом формування, в свою чергу, певних потреб.
Кібернетичний	полягає у здійсненні керуючих впливів системи управління на керовані підсистеми для досягнення оптимального функціонування об'єкта в цілому.
Інформаційний	полягає в тому, що при вивченні будь-якого об'єкта, процесу чи явища в управлінні, виявляються найхарактерніші для нього інформаційні аспекти.
Гуманістичний	передбачає створення таких умов та змісту праці, які б забезпечували зниження рівня відчуження працівника від його трудової діяльності та інших працівників (в його межах виділяють концепцію управління людиною).
Інтеграційний	націлений на дослідження і посилення взаємозв'язків між: окремими підсистемами і елементами системи менеджменту; стадіями життєвого циклу об'єкта управління; рівнями управління по вертикалі; рівнями управління по горизонталі.
Мережевий	сукупність заходів, що орієнтована на оптимальне управління з точки зору зацікавлених сторін, найскладнішим завданням при якому є визначення основи для розробки стратегії роботи мережі.
Діяльнісний	полягає в тому, що результативність діяльності з управління туризмом досягається за рахунок виконання суб'єктами різноякісних видів діяльності.
Ризикологічний	полягає у виявленні специфіки формування та реалізації управління в туризмі в умовах зростаючої невизначеності та ризикованості.

Джерело: удосконалено автором

ція і управління» (1948 р.) та ін. Розвиваючи концепцію системного підходу Ч. Барнард, як і інші представники системного підходу до управління, вніс значний внесок у розвиток більш ранніх концепцій менеджменту. Його представники стверджують, що організацію слід розглядати як систему у єдності частин, з яких вона складається та зв'язків з її зовнішнім середовищем. Тільки такий підхід дозволяє отримати цілісне уявлення про сутність управління [10].

Системний підхід як компонент методології управління має такі основні особливі ознаки (рис. 2).

Рис. 2. Основні ознаки системного підходу як компонента методології управління

Джерело: побудовано автором

На наш погляд, враховуючи особливості управління розвитком туризму, її роль та вагомий вплив на розвиток економіки, така ознака, як цілісність є найбільш важливою. Вона означає, що об'єкт розглядається як сукупність складових його елементів, організованих відповідно до визначених принципів.

Очевидним є факт системності туристичної діяльності. В контексті системного підходу до туристичної діяльності, слід зазначити, що координація взаємодії підсистем значно оптимізує роботу організації та є певним результатом планування. На відміну від властивостей кожної підсистеми, організація в цілому має власні глобальні, стратегічні завдання, саме така цілісна система має взаємодіяти із зовнішнім середовищем [2].

З точки зору управління, туристичний комплекс є системою, що складається з технічних, економічних і соціальних, організаційно пов'язаних між собою елементів, і під-розділяється на дві великі підсистеми – керовану (об'єкт управління) і керуючу (суб'єкт управління), які пов'язані інформаційними каналами. Керована підсистема – це внутрішня структура туристичної індустрії, в свою чергу це єдність технічних, технологічних, організаційних, економічних елементів і зв'язків між ними. При цьому кожен об'єкт керований, але лише в єдності і у взаємозв'язку всіх складових цього об'єкта. Керуюча підсистема в туристичному комплексі є вже сукупність факторів, що впливають на об'єкт управління, і складається з органів управління і забезпечуючих їх засобів оргтехніки [11, с. 98].

Специфіка управління в туристичній галузі знаходить своє вираження в співвідношенні функцій управління, які виконує органи влади і туристичні організації, і самоврядування на рівні споживачів туристичних послуг, внаслідок чого на практиці мають місце різні системи управління в туризмі. Кожна система управління характеризується певною системою комунікацій діючих в галузі суб'єктів управління. Суб'єкти управління знаходяться в стані постійної взаємодії з фірмами, які беруть участь у виробництві туристичних послуг та споживачами. Така взаємодія має бути організованою, що є умовою функціонування та розвитку туристичної галузі.

Як зазначає І.А. Чухно застосування проектного підходу в нашій державі стикається з рядом проблем, що зумовлюють досить низький рівень успішності проектів. Серед них можна виділити [3]:

- відсутність належного теоретико-методологічного підґрунтя управління проектами з урахуванням їх специфічних ознак, спрямування;
- недостатній рівень методичного забезпечення впровадження концепції проектного менеджменту у процесі реалізації стратегічних змін;
- низький рівень організаційної та управлінської культури, і, в значній мірі, слабка стратегічна орієнтація менеджменту в переважній більшості сучасних підприємницьких структур.

Н.М. Перфілова визначає переваги проектного підходу над програмно-цільовим. На думку вченого вони проявляються в оптимальному перерозподілі ресурсів між роботами різних проектів, плановому контролі виконання робіт, мінімізації ризиків проектів та досягненні необхідної якості результату проекту [12, с. 137].

Стратегічна спрямованість туристичного проектування вимагає його регулювання на державному і регіональному рівнях через ухвалення цільових програм розвитку туристичної галузі, що забезпечить зростання соціально-економічної ефективності туризму і підвищення туристичної привабливості України на світовому туристичному ринку. Слід відзначити, що розвиток туристичної діяльності на макроекономічному рівні, заснований на виявленні його закономірностей, тенденцій, соціального і науково-технічного процесу, вимагає координації усіх сфер економіки, пов'язаних з туризмом. Такий зв'язок забезпечить інтеграцію зусиль держави і бізнесу для створення досконалої туристичної інфраструктури на основі проектного підходу [13, с. 168].

Застосування проектного підходу на макrorівні спрямоване на створення можливостей для пошуку й визначення інвестиційно привабливих проектів в регіонах, з одного боку, і реалізації їх шляхом використання соціальних ініціатив, проведення тендерів, конкурсів, створення кластерів, проведення маркетингових досліджень на основі холистичного менеджменту, з іншого. Регіональне проектування в туризмі передбачає чітке формулювання ідей розвитку туристичного регіону визначених відповідно до розробок державного портфеля проектів й з урахуванням потреб та ініціатив дестинацій в умовах обмежених ресурсів і чітко визначеного часу, певної кількості та якості, спрямованих на якнайкраще задоволення вимог туристів. Ефективність проектного підходу на мезотурстичному рівні забезпечується створенням кваліфікованої й досвідченої команди проекту, побудованою на тісній співпраці та узгодженості дій державного управління, науки, підприємців й інвесторів. Така інтеграція й виступає головним завданням органів влади в реалізації проектного підходу до розвитку туризму [13, с. 169].

Сьогодні у всьому світі, як зазначає М.О. Кизим, програмно-цільовий підхід є одним із найбільш дієвих методів управління, як на державному так і на місцевому рівнях. Він реалізується через цільові програми та забезпечує прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів та фактичними чи запланованими результатами їх використання відповідно до встановлених пріоритетів державної політики. Саме поняття «програмно-цільове управління» трактується в широкому сенсі і як метод програмного втілення управлінських рішень, і як реалізація комплексного підходу при вирішенні соціально-економічних проблем [6, с. 7]. Програму розглядають як інструмент змін, вибраний з декількох альтернативних варіан-

тів як найбільш ефективний шлях досягнення намічених результатів. Поняття «цільова» передбачає спрямованість програм на досягнення заздалегідь встановленої, чітко визначеної мети.

Щоб досягнути позитивного ефекту від застосування програмно-цільового підходу має бути безпосередній взаємозв'язок між коштами та результатами. Разом з тим, слід зазначити також і той факт, що цей зв'язок завжди має зворотність – від виділених коштів безпосередньо залежить результат надання послуг, а від отриманого результату – кошти, які буде спрямовано на цю мету у наступному бюджетному періоді.

Світовий досвід свідчить, що програмно-цільовий підхід є ефективним інструментом реалізації державної та регіональної соціально-економічної політики. Так, на сьогоднішній день програмно-цільовий підхід з метою підтримки балансу у всіх сферах державного регулювання економіки використовується в таких розвинених країнах, як: Австралія, Австрія, Болгарія, Великобританія, Канада, Німеччина, Південна Корея, США, Франція, Швеція, Японія та ін [14, с. 13]. Тоді як в Україні програмно-цільовий підхід до управління розвитком туризму не приносить бажаних результатів.

Щодо інтеграційного підходу, то для формування механізму управління підприємствами з надання послуг туризму найбільш доцільне його застосування з орієнтацією на підсилення взаємозв'язку між окремими підсистемами та компонентами системи менеджменту. Наприклад, підсистеми інформаційного забезпечення та функцій планування туристичної діяльності [15].

На нашу думку, крім названих підходів в дослідженні необхідно використовувати діяльнісний підхід. Він дозволить розкрити зміст управлінських функцій, які виконує кожний з трьох взаємодіючих суб'єктів управління (органи державної влади, виробники туристичних послуг, туристи – споживачами послуг), а також показати, що результативність діяльності з управління туризмом досягається за рахунок виконання ними різноякісних видів діяльності. Туризм слід розглядати як певний вид діяльності, що включає в себе мету, засіб, результат і сам процес діяльності, тому його аналіз здійснюється на основі діяльнісного підходу.

Також, ризикологічний підхід у дослідженні застосовується для оцінки ризику як факторів, що впливають на умови життєдіяльності в ситуації переходу від невизначеності до визначеності і, навпаки, для виявлення специфіки формування і реалізації управління туристичною діяльністю в умовах зростаючої невизначеності і ризикованості.

Й.С. Ситник вважає, що парадигма (від грецького *παράδειγμα*, – приклад, зразок, модель) є сукупністю фундаментальних наукових установок, уявлень і термінів, що приймає і поділяє наукове співтовариство і яка об'єднує більшість його членів. В методології науки парадигма – це сукупність цінностей, методів, технічних навиків і засобів, прийнятих у науковому співтоваристві у межах сталої наукової традиції в певний період часу [16, с. 197]. На відміну від цього, у менеджменті, парадигма – це початкова концептуальна схема, система понять, що відтворює осмислення значних рис дійсності, модель постановки проблем і їх рішення, вибору належних методів, домінуюча в науковому співтоваристві упродовж конкретного історичного періоду і що підтверджує собою певний етап в розвитку теорії [17]. В нашому дослідженні на основі суб'єкт-суб'єктної парадигми можна виявити основні принципи партнерської взаємодії в туризмі, обґрунтувати її необхідність при реалізації як управління туристичними фірмами, так і галуззю в цілому.

Пріоритети (від латів. *prior* – перший, старший) в управлінні – характеризують акценти на ті або інші сфери, з якими можуть бути зіставлені результати керованої діяльності. Орієнтири в управлінні визначаються в різних сферах як добре сприймані об'єкти, які дозволяють визначитися відносно мети діяльності, і можуть бути кваліфіковані по мірі співвідношення з перспективою, як стратегічні або оперативні. Критерії (від греч. *kriterion* – засіб для судження) в методології управління визначають як заходи оцінки. Найбільш важливими є комплексні показники, що дозволяють встановити, класифікувати, оцінити різні аспекти управлінської діяльності. Альтернативи (від латів. *alter* – одне з двох) називають можливими варіантами майбутніх ситуацій, ролі, цілей і дій організації, механізмів і процедур управління. Стосовно процедури вибору, то до неї відносяться методики і технології оцінки альтернатив. Методологія визначає (у тому числі на базі вживаних підходів, критеріїв і т. п.), які саме процедури доцільно задіяти. Засоби управління – інструменти, важелі управління. Це матеріалізовані аспекти, компоненти функцій управління, що припускають застосування конкретних методів управління. Обмеження – засоби державного захисту інтересів національних товаровиробників і споживачів, а також забезпечення державних інтересів і виконання міжнародних зобов'язань [17].

Л.І. Федулова визначає методи управління як способи здійснення управлінської діяльності, що застосовуються для визначення та і досягнення її цілей. Методи посідають особливе місце в управлінні, оскільки на їхній основі відбувається взаємне збагачення теорії і практики управління [18]. Будучи важелями впливу на об'єкт управління, методи управління завжди повинні вибиратися доцільно відповідно до поставлених завдань, об'єкта та суб'єкта управління.

В основі системи методів, що застосовується в управлінні, лежить загальнонаукова методологія. Вона передбачає системний, комплексний підхід до вирішення проблем, а також застосування таких методів, як моделювання, експериментування, конкретно-історичний підхід, соціологічні дослідження тощо [18].

Р.Ф. Семенов стверджує, що «...методи управління регіональним розвитком і управлінської діяльності у сфері туризму – це способи і прийоми аналізу та оці-

нювання управлінських ситуацій, використання правових і організаційних форм, впливу на свідомість і поведінку людей у керованих процесах, відносинах і зв'язках туристичного бізнесу» [19]. Методи, прийоми, способи, які мають широке застосування в управлінні розвитком туризму в регіонах він розподіляє на правові, економічні, соціально-політичні, адміністративні, морально-етичні.

Правові методи управління розвитком туризму полягають у створенні сприятливих правових умов для забезпечення зростання туристично-рекреаційного господарства регіону. Економічні методи зумовлені роллю економічних інтересів у житті людей і, відповідно, в управлінських процесах. Соціально-політичні методи пов'язані з умовами праці, побуту, дозвілля людей, наданням їм соціальних послуг, залученням у процес владних відносин, розвитком громадської і політичної активності. Адміністративні методи – це способи і прийоми, дії визначення поведінки і діяльності людей з боку відповідних керівних компонентів держави. Морально-етичні методи включають заходи виховання роз'яснення і популяризації цілей та змісту управління, засоби морального заохочення і стягнення, врахування психологічних особливостей характеру і орієнтації людини [19].

Висновки. Таким чином, туризм, як і будь-яка галузь, вимагає постійного регулювання та управління. Методологія управління розвитком туризму охоплює систему методів, способів, прийомів та інструментів управління, які враховують специфічні особливості галузі. Виявлено, що особливе місце у методології управління розвитком туризму займає системний підхід з ознакою цілісності. Яка означає, що об'єкт управління розглядається саме як сукупність складових його елементів, організованих відповідно до визначених принципів. Обґрунтовано використання програмно-цільового підходу в туризмі, який є найбільш дієвим методом управління. Він реалізується через цільові програми та передбачає створення фінансово-ресурсного забезпечення для досягнення поставлених цілей та гарантію цільової спрямованості їх використання. Ефективність управління розвитком туризму багато в чому залежить від грамотно поставлених цілей і раціонального використанні наявних ресурсів, а найголовніше, в правильному виборі механізмів управління розвитком туризму.

Список використаних джерел:

1. Методологія наукових досліджень з державного управління : хрестоматія / упоряд. : С.В. Загороднюк, О.Л. Євмешкіна, В.В. Лещенко ; за заг. ред. д-ра політ. наук К.О. Ващенко. – К. : НАДУ, 2014. – 180 с
2. Кіптенко В.М. Менеджмент туризму : підручник / В. Кіптенко. – К.: Знання, 2010. – 502 с.
3. Чухно І.А. Застосування підходів проєктного менеджменту в управлінні в сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/10172>
4. Капінос Г.І. Операційний менеджмент : навч. посіб. / Г.І. Капінос, І.В. Бабій. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 352 с.
5. Національні проєкти у стратегії економічної модернізації України / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Бережний, А.П. Павлюк [та ін.]. – К.: НІСД, 2013. – 144 с.
6. Кизим М.О. Теорія та практика оцінки пріоритетності та результативності державних цільових програм в Україні / М.О. Кизим, Г.М. Феденко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 6-13.
7. Бутенко Н.В. Маркетинг [Текст] : Підручник / Н.В. Бутенко. – К. : Атіка, 2006. – 300 с.
8. Шарапов О.Д., Дербенцев В.Д., Семьонов Д.С. Економічна кібернетика: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 231 с.
9. Менеджмент: навчальний посібник / Г.О. Дорошенко, А.О. Семенець, О.В. Богоявленський, О.О. Тертичний, Т.М. Купенко, Л.Г. Макарова, М.О. Кальницька / за заг. ред. Г.О. Дорошенко. – Харків, VSV-Print, 2015. – 300 с.
10. Основи управлінської діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://stud.com.ua/42581/management/osnovi_upravlinskoyi_diyalnosti
11. Баламирозев Н.Л. Основные методы и функции управления, способствующие развитию регионального туристского комплекса / Н.Л. Баламирозев // Молодой ученый. – 2012. – №4. – С. 97-99.
12. Перфілова Н.М. Проєктний підхід до управління державними фінансами / Н.М. Перфілова // Математичні машини і системи. – 2009. – №2. – С. 129-138.

13. Редько В.С. Проектний підхід до управління розвитком туризму / В.С. Редько // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Вип.7. – Ч.3. – С. 167-170.
14. Куранда Т.К. Цільові програми в системі державного управління науково-технологічним розвитком / Т.К. Куранда, Н.І. Вавіліна // Науково-технічна інформація. – 2011. – №2. – С. 12-17.
15. Сазонець І.Л., Стоян К.С. Сутність та концептуальні підходи до формування механізму управління підприємствами з надання послуг міжнародного туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3477>
16. Ситник Й.С. Засади формування парадигми менеджменту світогляду й особистісно-власницького зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25214/1/29-196-205.pdf>
17. Філософські проблеми управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/fpu/lections/lection3.html>
18. Менеджмент організацій : підручник / за заг. ред. Л. І. Федулової К. : Либідь, 2003. – 448 с.
19. Управління регіональним розвитком туризму : Навчальний посібник. / За ред. Р.Ф. Семенова – Одеса, 2011. – 255 с.

Аннотация. В статье охарактеризованы компоненты методологии управления развитием туризма: подход, парадигма, приоритеты, ориентиры, критерии, альтернативы, процедура выбора, средства управления, ограничения. Обобщены научные подходы к сущности управления. Выявлено, что особое место в методологии управления развитием туризма занимает системный подход с признаком целостности. Обосновано использование программно-целевого подхода в туризме, который является наиболее действенным методом управления, как на государственном, так и на местном уровнях и реализуется через целевые программы. Он обеспечивает прямую взаимосвязь между распределением бюджетных ресурсов и фактическими или планируемыми результатами их использования в соответствии с установленными приоритетами государственной политики.

Ключевые слова: туризм, методология управления, подход, парадигма, метод, системный подход, признаки.

Summary. The article describes the components of the methodology for managing the development of tourism: approach, paradigm, priorities, benchmarks, criteria, alternatives, selection procedure, management tools, limitations. Generalized scientific approaches to the essence of management. It was revealed that a systematic approach with a sign of integrity is of particular importance in the methodology of managing the development of tourism. The use of the program-target approach in tourism, which is the most effective method of management, both at the state and local levels and implemented through targeted programs has been substantiated. It provides a direct link between the allocation of budgetary resources and actual or planned results of their use in accordance with the established priorities of public policy.

Key words: tourism, methodology of management, approach, paradigm, method, system approach, signs.